

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

לקבלת גליון שבועי במייל: y.b.daskal@gmail.com
כל הזכויות שמורות ©

מס' גליון שפט

ביאור בינת החכמה על "משך חכמה"
מאת: יצחק בירך דסקל, טל: 052-7611435

בס"ד פרשת חוקת תש"פ

פיסקא לד - לט

ההלכה הקבועה בתלמוד פרק המקבל (בבא מציעא קו, א), אמר ליה (המשכיר) זרעה חיטי ואזל זרעה שערי, ואישתדוף רובא דבאגי ואישתדף נמי הנך שערי דיליה כו' או דילמא מצי אמר, אילו זרעת חיטי הוי מקיים בי (איוב כב, כח) ותגזר אומר כו', שאני לא ביקשתי מהשם יתברך שיצליחני בשעורים, אלא בחיטין. (רש"י) ונכון².

[לה - המשך]

ומכאן למדו חז"ל למה שאמרו במסכת בבא מציעא (קו, א) במשכיר שדה לחבירו, ואמר המשכיר לשוכר שיזרענה חיטין וזרעה שעורין, והשתדפו רוב שדות הבקעה, וגם שדה זו, דהווי מכת מדינה, ובמכת מדינה אין השוכר משלם שכירות, מכל מקום, באופן זה משלם, כי הוא גרם שלא תקבל תפילת המשכיר, כיון ששינה לזרוע שעורין, והמשכיר טוען לשוכר שהתפללתי על שדה זו שהיא חיטין, ולא התקבלה תפילתי כי היא שדה שעורים, שאף על פי שהתפלל על "שדה זו - חטיין", ובטעות התפלל עליה שהיא חיטין, מכל מקום לא מתקבלת התפלה אם יש טעות בשם השדה, ומכאן המקור להלכה זו. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

² תמצית דבריו: רש"י מפרש, דכנענים הללו היו עמלקים, ודברו בלשון כנעני כדי שישראל יחשבו שהם כנענים, והתפללו על כנענים. ואף על פי שהתפללו על אנשים הללו, מכל מקום, כיון שטעו בשם, לא הועילה התפלה, ומכאן למדו חז"ל על דין משכיר שאמר לשוכר לזרוע חיטין וזרעה שעורים, שחייב לשלם, כמבואר בפנים.

[לה - המשך]

[לד]

(כא, א) וישמע הפנעני מלך ערד ישב הנגב פי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל וישב ממנו שבי:

מדוע לא התקבלה תפלת ישראל

(כא, א) וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב. זה¹ עמלק, ושינה לשונו לדבר בלשון כנען, כדי שיהיו ישראל מתפללים להשם ליתן הכנענים בידם, והם אינם כנענים, רש"י. אף על גב דאם הוי ידעי שהם עמלקים, היו מתפללים על עמלקים שיתן בידם, מכל מקום לא היתה מועלת תפילתם, כיון שהתפללו בטעות. ומזה יצאה

¹ [לד] (כא, א) "וישמע הפנעני מלך ערד ישב הנגב פי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל וישב ממנו שבי" ע"כ. והנה רש"י פירש וז"ל "זה עמלק, ושינה לשונו לדבר בלשון כנען, כדי שיהיו ישראל מתפללים להשם ליתן הכנענים בידם, והם אינם כנענים" עכ"ל רש"י. ויש לדקדק, מדוע לא הועילה תפלתם, הרי התפללו לה' על אנשים הללו שיתן אותם בידם, ולפי טעותם הם כנענים, והרי ברור וידוע שכונתם להם, ומזה שמתפללים על כנענים כי טועים שהם כנענים, ואם היו יודעים שהם עמלקים היו מתפללים על עמלקים, אם כן מדוע לא תועיל התפלה כלפי אנשים הללו.

ומכאן מוכח, שאפילו אם מתפלל על דבר מסויים, או על איש מסויים, אבל אינו מתפלל בשמו הנכון, אפילו שמתכוון אליו, לא מועיל התפלה, דלא די בכוננת תפלה על דבר זה, אלא צריך שלא יהיה טעות בשם הדבר, וכיון שהם התפללו על אנשים הללו, אבל קראו להם כנענים והיו עמלקים לא הועילה תפלתם.

ומזה נלמד, שאם מתפלל אדם על שדה שלו שתצליח, וסובר שהיא זרועה חיטין, ומתפלל ששדה זו של חיטין תצליח, ובאמת היא זרועה שעורין, לא תתקבל תפלתו, שאף על פי שמכוון לשדה זו, וזה שאומר חיטין כי טועה שהיא זרועה חיטין, ואם היה יודע שזרועה שעורין היה מתפלל על שדה זו הזרועה שעורין, מכל מקום לא מהני תפלתו, כיון שאינו מתפלל בשם השדה הנכונה.

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

[לו]

(כא, ב) וַיֵּדֶר יִשְׂרָאֵל נֶדֶר לֵה' וַיֹּאמֶר אִם נָתַן תִּתֶּן אֶת הָעֵם הַזֶּה בְּיָדִי וְהִחַרְמֹתִי אֶת עֲרֵיהֶם:

מהו אריכות הלשון "נתן תתן כו' בידי"

(כא, ב) וידר ישראל נדר כו' אם נתן תתן העם הזה בידי כו'. פירוש⁵, דעד עכשיו היה מנהיגם בנסיים, המצרים נטבעו, וכיוצא

ככנענים שנאמר בהם (דברים, כ) כי החרם תחרימם, לכך נקרא כנעני" עכ"ל המדרש. וכונת רבינו לומר, דעל פי המדרש יש טעם חדש למה נקרא שמו כנעני דלא כרש"י, דלפירוש רש"י קשה מה בכך ששינה שמו, והרי ישראל מתפללים על אנשים הללו, כמבואר לעיל. וצריך עיון].

⁴ תמצית דבריו: הטעם שעמלק דיבר בלשון כנען, כי ידע שישאל לא יתפללו בכונת הלב על נצחון כנען, שארצו מוחזקת בידיהם ומובטחת עליה, ועיקר קבלת התפלה היא בכונת הלב, לכן דיבר בלשון כנען, שיחשבו שהוא כנען ולא יתפללו בכונה. ולפי מדרש רבה, באמת עמלק לא דיבר בלשון כנען, אבל ה' אמר לישראל שיש לעמלק דין כנען שמותר להלחם בו, אף על פי שבאותו זמן עוד היה אסור להלחם באדום הוא עמלק.

[לו]

⁵ [לו] (כא, ב) וַיֵּדֶר יִשְׂרָאֵל נֶדֶר לֵה' וַיֹּאמֶר אִם נָתַן תִּתֶּן אֶת הָעֵם הַזֶּה בְּיָדִי וְהִחַרְמֹתִי אֶת עֲרֵיהֶם" ע"כ, יש לדקדק, דהיה להם לומר 'אם אנצח את העם הזה', ומהו אריכות הלשון "נתן תתן כו' בידי".

ומבאר המשך חכמה, דעד עכשיו היה ה' מנהיגם בניסים, ואם חלילה נטו מעט מדרך הישר, מיד היו מושפלים ומנוצחים, דומה הדבר לבן הסמוך על שולחן אביו, שלא יודע בעצמו איך להביא פרנסה לביתו וכל צרכיו הם על אביו. ובאמת אין זה כבוד לאומה שאינה מנהיגה את עצמה בכוחות עצמה. גם אין כבוד לאומה שלא יהיה לה מנוחה, ובכל עת תענש על דבר אחר, כמו שהיה כאן במלחמת עמלק, שכשראה שנסתלקו העננים מיד בא להילחם, לכן ביקשו ישראל שיעשה השם חסד שינצחו במערכות המלחמה

אולם³ יתכן, כי עמלק ידע, כי הוא נאסר לבני ישראל להלחם בו, שהוא מאדום, רק הכנעני נחשב לבני ישראל כאילו הוא שלהם, וארצו מוחזקת בידם, וכל ההבטחות היו על ארצו, אם כן התפילה איננה רק לכוננת המתפלל, שכפי שמכוון לבו, כמו שאמרו בראש השנה (יח, א), אם כן יחשבו שהוא כנעני שעליו הבטיחן השם, ולא יכוונו לבבם לתפילה כלל. ולזה אמרו במדרש (במדבר רבה יט, יא) אמר הקדוש ברוך הוא, אין זה אסור עליכם כבני עשו, הרי הוא לכם ככנענים, שנאמר בהם (דברים כ, יז) כי החרם תחרימם, לכך נקרא כנעני, ודו"ק⁴.

³ [לה – המשך] אבל יש לומר, דבאמת התפלה כן מועילה אפילו טועה בשם, אם מתכוין על הדבר הזה, והטעם שעמלק דיבר בלשון כנען שיחשבו שהם כנענים, כיון שארץ כנען היא כמו מוחזקת לישראל והובטחו עליה, ולא יכוונו כל כך את לבם להתפלל בכונה על מפתו, כי סוברים שבודאי ינצחום, ועיקר קבלת התפלה היא בכונת הלב, כמו שאמרו בראש השנה (יח, א) "תניא היה רבי מאיר אומר, שנים שעלו למטה וחולייין שוה, וכן שנים שעלו לגרדום לידון ודינן שוה, זה ירד זה לא ירד זה, ניצל זה לא ניצל. מפני מה זה ירד זה לא ירד, זה ניצל זה לא ניצל. זה התפלל ונענה, וזה התפלל ולא נענה. מפני מה זה נענה, וזה לא נענה, זה התפלל תפלה שלימה - נענה, וזה לא התפלל תפלה שלימה, לא נענה" ע"כ. לכן דיבר בלשון כנען כדי שלא יתפללו בכונת הלב על מפתו.

[והנה המבואר לעיל הוא רוב דברי רבינו. אבל יש בדבריו דברים שלא זכיתי להבינם כלל. בראשית, מה שפתח ואמר שעמלק ידע שנאסר לישראל להלחם בו כו', מה נתכוין בזה. וכן בסוף דבריו מה שכתב "ולזה אמרו כו' עד סוף הפסקא, מה שהביא מדברי המדרש רבה, אינו ענין כלל למה שמבאר בענין כונת התפלה.

ולולי דמיסתפינא אמינא דיש טעות סופר בדברי רבינו, ותחלת דבריו עם סוף דבריו הם פסקא בפני עצמה, וכך צריך לומר "אולם יתכן שנאסר לבני ישראל להלחם בו, ולזה אמרו במדרש כו'. וכונת רבינו לומר דרך חדשה בביאור הפסוק מדוע נקראו כנענים, כיון שאסור להלחם בעמלק, וכאן התירה תורה, והוא מפורש במדרש רבה במדבר רבה (פרשה יט) וז"ל "אם עמלק היה, למה נקרא שמו כנעני, לפי שנאסרו ישראל להלחם בבני עשו שנא' (דברים ב) אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל כי ירשה לעשו נתתי את הר שעיר, כשבא עמלק נתגרה בהם פעם ושתיים, אמר להם הקדוש ברוך הוא, אין זה אסור עליכם כבני עשו, הרי הוא לכם

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

במדבר כא, ד-ט (ד) וַיִּסְעוּ מֵהַר הָהָר דָּרָךְ וַיָּבֹאוּ לְסֻבָּת אֶת אֶרֶץ אֲדוּם וַתִּקְצַר
נַפְשׁ הָעָם בְּדָרָךְ: (ה) וַיִּדְבֹר הָעָם בְּאַלְהֵיִם וּבַמִּשְׁפָּה לְמָה הֲעֲלִיתֵנוּ מִמִּצְרַיִם לָמוֹת
בְּמִדְבָר כִּי אֵין לָחֶם וְאֵין מַיִם וְנִפְשָׁנוּ קָצָה בְּלָחֶם הַקָּלָקָל: (ו) וַיִּשְׁלַח ה' בְּעַם אֶת
הַנְּחֻשִׁים הַשָּׂרִפִּים וַיִּנְשָׁכוּ אֶת הָעָם וַיָּמָת עִם רַב מִיִּשְׂרָאֵל: (ז) וַיָּבֵא הָעָם אֶל מֹשֶׁה
וַיֹּאמְרוּ חֲטָאנוּ כִּי דִבְרָנוּ בְּה' וְנָכַד הַתְּפִלָּל אֶל ה' וְיִסַר מֵעַלֵּינוּ אֶת הַנְּחֻשׁ וַיִּתְפַּלֵּל
מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם: (ח) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עֲשֵׂה לָךְ שָׂרָף וְשִׂים אֹתוֹ עַל גֹּס וְהָיָה כָּל
הַנְּשׂוּף וְנָאָה אֹתוֹ וְחָי: (ט) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה נְחֻשׁ נְחֻשֵׁת וַיִּשְׁמְהוּ עַל הַנֶּסֶס וְהָיָה אִם נָשָׂד
הַנְּחֻשׁ אֶת אִישׁ וְהָבִיט אֶל נְחֻשׁ הַנְּחֻשֵׁת וְחָי:

פסקאות: לז - לח

[לז]

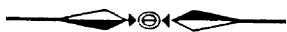
(כא, ז) וַיָּבֵא הָעָם אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ חֲטָאנוּ כִּי דִבְרָנוּ בְּה' וְנָכַד
הַתְּפִלָּל אֶל ה' וְיִסַר מֵעַלֵּינוּ אֶת הַנְּחֻשׁ וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם:

מדוע אמרו למשה שיתפלל לה' כי דברנו בו, והא נשיא אינו יכול למחול על כבודו

(כא, ז) התפלל כו' כי דברנו בה' ובך. פירוש⁷, דנשיא שמחל על
כבודו אין כבודו מחול, ותלמיד חכם שמחל על כבודו כבודו מחול

בהנהגה הטבעיית תצליח, ותצא כגיבור מלחמה. ומבואר הכל בסייעתא
דשמיא.

⁶ תמצית דבריו: יש לעיין, מהו אריכות הלשון "נתן נתן כו' בידי", ולא אמרו 'אם ננצח'. אבל הכונה בזה, דעד עכשיו היתה
הנהגתם ניסית, ונצחו רק בדרך נס, ואין זה כבוד לאומה שאין
לה כח טבעי, לכן ביקשו מה' שתהיה להם הנהגה טבעית, וינצחו
בדרך טבעית את עמלק, לכן אמרו נתן נתן בדרך טבעית שנצח
אותם בידינו.

[לז]

⁷ [לז] (כא, ז) וַיָּבֵא הָעָם אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ חֲטָאנוּ כִּי דִבְרָנוּ בְּה' וְנָכַד הַתְּפִלָּל
אֶל ה' וְיִסַר מֵעַלֵּינוּ אֶת הַנְּחֻשׁ וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם "ע"כ. ויש לדקדק,
מדוע אמרו למשה שיתפלל כי דברנו בה' וגם במשה, הרי משה אינו יכול
למחול על כבודו, שנשיא שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ואמרו
בכתובות (יז, א), דאפילו למאן דאמר דנשיא שמחל על כבודו כבודו מחול,
מכל מקום מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ומשה רבינו מלך היה

בזה, ואם חלילה נטו מעט מדרך הישר, מיד היו מושפלים
ומנוצחים, וכבן שסמוך על שולחן אביו, שבעצמו אינו יודע דרך
לפרנסתו, ולא לכבוד הוא לאומה, גם תמיד בלי מנוח, שכאשר
ראה כי נסתלקו העננים מיד בא להילחם, לכן ביקשו שיעשה
השם חסד שינצחו במערכות המלחמה הטבעית, ויתראו לעיני
העמים כגבור ביום קרב, וזה אם נתן נתן את העם הזה בידי,
בדרכה של מלחמה טבעית. ודו"ק. וכמו שערב לאחד מבית המלך
כאשר ירוויח במסחר, יותר מכל מחמדי עיניו. וזה מכוון דברי
הנביא (ישעיה ס, יט) והיה לך ה' לאור עולם ואלקיך לתפארתך,
פירוש, דשם הוי"ה שמורה על ההנהגה הנסיית, זה יהיה לך
לאור עולם, ואלקיך, שזה מורה על כח כל הכוחות הטבעיים זה
יהיה לתפארתך, שגם בהנהגה הטבעיית תצליח ותצא כגבור
ביום קרב. ודו"ק⁶.

פרשת הנחשים השרפים

בדרך טבעית ולא בדרך ניסית, ועל ידי זה יהיו נראים העמים כגבור ביום
קרב, ולא כאומה שנתונה לניסים משמים.

ועל פי זה מובן מדוע האריכו בלשון ואמרו "אם נתן נתן את העם הזה
בידי", פירוש, ביקשו שה' יתן את העם הזה בידם בדרך טבעית, לכן אמרו
לשון "בידי", בדרך של מלחמה טבעית, ולכן כפלו בלשון "נתן נתן", היינו
על ידי מלחמת קרב טבעית ולא בנס. ובאמת, מי שמורגל להיות על שולחן
אביו, או בן מלך שהכל מקבל מאביו, יהיה ערב לו במיוחד אם ירוויח
במסחר יותר מכל מחמדי עיניו, כיון שאינו רגיל להרויח בעצמו את כספו,
ולכן גם ישראל שהורגלו לניסים, שמחו ביותר לנצח בדרך טבעית.

ועל פי זה יש לבאר מה שאמר הנביא ישעיהו (ס, יט) "לא יִהְיֶה לָךְ עוֹד
הַשָּׁמַשׁ לְאוֹר יוֹמָם וְהַלְּבָנָה הַיָּרֵחַ לָא יֵאִיר לָךְ וְהָיָה לָךְ ה' לְאוֹר עוֹלָם וְאַלְהֵיֶיךָ
לְתַפְאֲרָתְךָ", דצריך ביאור מהו כפל הלשון, ה' - לאור עולם, אלוקיך -
לתפארתך, ומדוע כתב שם הוי"ה לאור עולם, ושם אלוקים לתפארתך. ועל
פי המבואר יתבאר היטב, דהנה שם הוי"ה מורה על הנהגה ניסית של ה'
יתברך, שמהוה הכל, היה הוה ויהיה, ולעתיד לבוא שם זה יהיה לך לאור
עולם, ואף על פי כן תתנהגי בדרך טבעית ותנצחי בדרך הטבע, וזהו שם
אלוקים, שהוא מורה על כח כל הכוחות הטבעיים, זה יהיה לתפארתך, שגם

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

ושפיר יכול למחול, וזהו התפלל בו' כי דברנו בה' ובך, הרי הגדלנו מעלתך, ואם כן תוכל למחול, והתפלל בו'. ודו"ק⁸.

[לח]

(כא, ט) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה נְחֹשׁ נְחֹשֶׁת וַיִּשְׁמְהוּ עַל הַנֶּסֶךְ וְהָיָה אִם נָשָׁךְ הַנְּחֹשׁ אֶת אִישׁ וְהָבִיט אֶל נְחֹשׁ הַנְּחֹשֶׁת וְחָיָה:

מדוע כתוב "והיה" לשון שמחה, ולא כתוב "ויהי" לשון צער

(כא, ט) והיה אם נשך הנחש את האיש בו' וחיה. פירוש⁹, משום

השוו עבד לקונו, והוא מהמדרש (רבה, יט, כא), וכיון שהגדילו מעלתו, באמת יכול למחול, ולכן אמרו למשה, התפלל כי דברנו בה' ובך, כונתם, שהרי הגדלנו מעלתך ותוכל למחול. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

⁸ תמצית דבריו: יש לדקדק, מדוע אמרו למשה שיתפלל לה' כי דברו בו, והא נשיא אינו יכול למחול על כבודו. אבל הביאור בזה, דמעלת הנשיא היא בגלל הסכמת הקהל שיהיה נשיא, לכן אינו יכול למחול על כבודו, שאז תבטל מעלתו, דלא כחכם, שמעלתו היא עצמית, לכן כאן שהגדילו מעלת משה, והשוו עבד לקונו, היה יכול למחול על כבודו.

[לח]

⁹ [לח] (ט) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה נְחֹשׁ נְחֹשֶׁת וַיִּשְׁמְהוּ עַל הַנֶּסֶךְ וְהָיָה אִם נָשָׁךְ הַנְּחֹשׁ אֶת אִישׁ וְהָבִיט אֶל נְחֹשׁ הַנְּחֹשֶׁת וְחָיָה, ע"כ. ויש לדקדק, דבודאי עדיף לאדם שלא ינשך כלל ומאשר ינשך ויתרפא על ידי שיביט אל נחש הנחושת, אם כן מדוע כתוב "והיה" שהוא לשון שמחה (ויקרא רבה, שמיני פרשה יא), הוה לכתוב "ויהי" שהוא לשון צער (שם, וכן במגילה י, ב).

ומבאר המשך חכמה, דהנס של נחש הנחושת היה, שאפילו מי שהיה חולה מסיבה טבעית ונוטה למות, וננשך על ידי הנחשים, גם כן היה נרפא וחי ושב לבוריו אם הביט על נחש הנחושת, כיון שאמר ה' 'כָּל הַנְּשׁוּךְ וְנָאָה אֹתוֹ וְחָיָה', ולא הבדיל ה' בין בריא לחולה נוטה למות, אלא כל מי שנשך נרפא וחי אם הביט בנחש הנחושת, לכן חולים הללו היה להם שמחה להנשך על ידי הנחשים, שעל ידי זה יתרפאו מחוליים. לכן כתוב "והיה" - לשון שמחה - אם נשך הנחש בו', דשמחה היא לחולה שנשך ונרפא על

(כתובות יז, א), משום דמעלת החכם הוא קנין עצמי דבוק לנפש, ובזה לא נגרע מעלתו, כי הכל יבינו מעלתו וחסרונו, אבל נשיא, הרי מעלתו אינו רק ענין נקנה מהסכמת המנשאים אותו, ואם הוא ימחול הלא יוחשב מעלתו כאחד הנקלים, ולכן במחלוקת קרח לא היה ביד משה למחול על כבודו, כי החטא היה שאמרו כל העדה כולם קדושים ומדוע תתנשאו בו', ואמרו, כי מעלתם אינו רק הסכמי, ואם כן אין בידו למחול, ולכך לא התפלל עליהם, אבל כאן, אדרבא, החטא היה שהשוו עבד לקונו, ושתפו משה להבורא יתברך [עיינין רש"י בשם המדרש], ואם כן הגדילו מעלתו,

(שמות רבה ויקהל, מח ד. ועוד), ואין יכול למחול על כבודו לכולי עלמא, ומטעם זה לא מחל משה על כבודו במחלוקת קרח, אם כן מדוע אמרו שחטאו למשה, ובגלל זה ימחול להם, היה להם שלא להזכיר חטא זה שאין לו מחילה, אלא רק את מה שדברו בה'.

ומבאר המשך חכמה, בהקדים מה הטעם באמת שחכם שמחל על כבודו כבודו מחול (קידושין לב, א), ונשיא שמחל על כבודו אין כבודו מחול. אבל הביאור בזה, דמעלת החכם הוא בעצמותו, שכיון שקנה חכמה, ויש בו הרבה חכמה, והיא דבוקה לנפש, גם אם ימחול על כבודו, לא יגרע מעלתו עבור זה, שהכל יודעים מעלתו על שאר הבריות, וחסרונו לעומתו, לכן מחילתו אינה מפחיתה כלל את כבודו באמת, ואת מעלתו. אבל הנשיא והמלך, מעלתו אינה עצמית אלא מחמת הסכמת האנשים שהוא יהיה נשיא עליהן או מלך עליהם, לכן אם ימחול על כבודו יהיה נחשב כאחד האנשים, שהרי כל כבודו הוא מהסכמת האנשים לכבודו כמלך, ואינו יכול למחול על זה, שאז תבטל מעלתו.

וזה הסיבה שמשה רבינו ע"ה לא היה יכול למחול לקרח, כי הם חטאו בכבודו, ואמרו, "כל העדה כולם קדושים ומדוע תתנשאו", הנה קרח ועדתו אמרו בפירוש שמשה רבינו אינו במעלה יותר גדולה משאר ישראל ומעלתם, שהרי אמרו "כולם קדושים ולמה תתנשאו", וכונת קרח לומר, שמעלת משה היא רק בגלל הסכמת העדה לעשותו נשיא, ובאמת אין מעלתו גדולה משאר העם, לכן לא היה משה רבינו יכול למחול על כבודו, כי לדבריהם, כבודו הוא בגלל הסכמת הקהל, ולכן לא התפלל עליהם.

ועל פי זה יתבאר הכל, דכאן הוא להפך, שהם הגדילו את מעלת משה רבינו בעצמותו, לא רק יותר מכל העדה, אלא אמרו שמשה רבינו ע"ה חלילה שותף לבורא יתברך, כמו שפירש רש"י כאן (פסוק ה) "באלהים ובמשה -

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

אֱלֹהֵיךָ אוֹתוֹ תִּירָשׁ וְאֵת כָּל אֲשֶׁר הוֹרִישׁ ה' אֱלֹהֵינוּ מִפְּנֵינוּ אוֹתוֹ
נִירָשׁ:

מדוע אמר יפתח בלשון עתיד, "אשר יורישך כמוש", ולא "אשר הורישך", כמו
שאומר "אשר הוריש ה' אלוקינו"

(שופטים יא, כג-כד) ועתה ה' כו' הוריש כו' את אשר יורישך
כמוש אלהיך אותו תירש. נזהר¹¹ מלאמור את אשר הורישך, שלא
יתן ממש לעבודה זרה, רק אמר, שלפי טעותך את אשר יוריש לך
כמוש אותו תירש, וכפי האמת שלא יוכל להוריש, באמת לא
תירש מאומה, ואמר, ואת כל אשר הוריש ה' בלשון עבר, שמידו
ירשנו כל. ויעויין טורי זהב יורה דעה סימן קמז ס"ק ב בזה¹².

שהשם יתברך אמר (פסוק ח) כל הנשוד וראה אותו וחי, לכן אף
אם היה חולה מסבה טבעית, והיה קרוב למות, אם נשך אותו
נחש והביט אל נחש הנחושת, היה מתרפא ושב לבוריו, לכן היה
שמחה לאיש כזה אם נשך אותו נחש, לכן כתוב והיה בלשון
שמחה (ויקרא רבה, שמיני פרשה יא), ולא ויהי (שם). ובמגילה
י, ב). ופשוט¹⁰.

[לט]

הפטרה

שופטים יא, כג-כד (כג) ועתה ה' אלהי ישראל הוריש את האמרי
מפני עמו ישראל ואתה תירשנו: (כד) הלא את אשר יורישך כמוש

ויש לדקדק, מדוע אמר יפתח לעמו ללשון עתיד, "אשר יורישך", הרי הוא
מדבר על העבר, וכמו שאמר על ה' יתברך ללשון עבר "אשר הוריש ה'
אלוקינו", הוה ליה לומר "את אשר הוריש כמוש אלוהיך".

אבל הביאור בזה, דבאמת אסור לומר לגוי לשון שמשמעו שמודה שיש
ממשות בעבודה זרה, ויכולה להוריש, לכן שינה יפתח ואמר לשון עתיד,
"יורישך", ולשון זה אינו משמע שיש ממשות בעבודה זרה, אלא שאומר,
שלפי טעותך, שאתה טועה שהעבודה זרה תוריש לך, את זה תירש, אבל
באמת לא תוכל לירש כלום, כי העבודה זרה לא תוריש לך כלום, אבל לשון
עבר משמעו באמת שמודה שהוריש העבודה זרה. אבל על מה שירשנו
מה', אמר לשון עבר, שבאמת ה' הוריש לנו.

וכן מבואר בטורי זהב (יורה דעה קמז, ב), דאפילו על ליצנות אסור לומר
לגוי דברים שמשמע מהם שיש ממשות בעבודה זרה, ומבואר הכל בסייעתא
דשמיא.

¹² תמצית דבריו: יש לדקדק, מדוע אמר יפתח בלשון עתיד,
"אשר יורישך כמוש", ולא "אשר הורישך", כמו שאומר "אשר
הוריש ה' אלוקינו". אבל הביאור בזה, דבלשון עבר משמעו
שמודה שיש ממשות בעבודה זרה שהוריש לעמו, לכן שינה
לומר בלשון עתיד, דהיינו, שלפי טעותך היא תוריש לך, אבל
באמת לא תוריש לך כלום, כי אין בה ממש.

ידי זה מחוליו.

¹⁰ תמצית דבריו: יש לדקדק, מדוע כתוב "והיה כל הנשוד" לשון
שמחה, היה לכתוב "ויהי" לשון צער, דעדיף שלא להנשך מאשר
להנשך ולהרפא. אבל באמת, אפילו חולה נוטה למות בטבעיות,
אם ננשך על ידי הנחשים נרפא על ידי נחש הנחושת ושב לבוריו,
לכן לחולים הללו היה שמחה להנשך על ידי הנחש, שיתרפא
לאחר מכן, על ידי ראיית נחש הנחושת.

[לט]

¹¹ [לט] שופטים יא, כג-כד. הנה יפתח הגלעדי אמר למלך בני עמון, שבא
להלחם עם ישראל על שנטלו את ארצו כשיצאו ממצרים, ואמר לו יפתח
הגלעדי, שבאמת לא נטלו מבני עמון מידי עמון, וכך אמר לו (שופטים יא,
כא-כב) "כא) ויפתח ה' אלהי ישראל את סיחון ואת כל עמו כי יד ישראל ויכנס
ויירש ישראל את כל ארץ האמרי יושב הארץ ההיא: (כב) ויירשו את כל
גבול האמרי מארנון ועד הנהר וימזקק ויעד הנהר".

ועל זה אמר לו יפתח עור שם, וז"ל "כג) ועתה ה' אלהי ישראל הוריש את
האמרי מפני עמו ישראל ואתה תירשנו: (כד) הלא את אשר יורישך כמוש
אֱלֹהֵיךָ אוֹתוֹ תִּירָשׁ וְאֵת כָּל אֲשֶׁר הוֹרִישׁ ה' אֱלֹהֵינוּ מִפְּנֵינוּ אוֹתוֹ נִירָשׁ".